

ЛОГІЧНІ ПРИЙОМИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В АНАЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Р.К. Шурпенкова

Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ

У процесі аналізу економічної діяльності підприємства, аналітичного опрацювання економічної інформації застосовують ряд прийомів. У них у великій мірі розкривається специфічність методу аналізу, відображається його системний, комплексний характер. Системність в аналізі економічної діяльності підприємства обумовлюється тим, що господарські процеси розглядаються як різні, внутрішньо складні єдності, які складаються з взаємозв'язаних сторін і елементів.

Отже, прийоми конкретизують метод аналізу економічної діяльності підприємства як загального наукового підходу до вивчення господарських процесів і явищ.

Логічні прийоми аналізу економічної діяльності підприємства практично використовують з моменту виникнення аналізу як спеціальної системи знань. Без даних прийомів аналітичні дослідження практично неможливі.

На нашу думку найкоректніша класифікація *логічних прийомів* аналізу така: порівняння; деталізації; групування; балансовий; елімінування.

Найбільш розповсюдженим, найуніверсальнішим прийомом аналізу економічної діяльності підприємства є порівняння, саме з нього розпочинається розв'язання багатьох аналітичних задач.

Порівняння – це науковий метод пізнання, у процесі якого невідоме (досліджуване) явище зіставляється з уже відомим, вивченим раніше, з метою визначення загальних ознак або відмінностей між ними.

Основна умова ефективності застосування прийому порівняння - це досягнення зіставності показників, що характеризують процес, що аналізується.

Одним з основних прийомів аналізу економічної діяльності підприємства є деталізація. Вона дає змогу більш глибоко і всебічно оцінити економічні явища і процеси. Деталізація – розклад за певними ознаками.

Суть цього прийому полягає в розкладанні загальних показників на складові.

Невід’ємною частиною аналітичної роботи є прийом групування.

Групування – це поділ загальної кількості досліджуваних об’єктів на якісно однорідні групи за відповідними ознаками.

Прийом групування зручний для з’ясування взаємозв’язку і взаємозалежності між показниками при великій кількості даних. Групування допомагає пояснити зміст середніх величин, показати роль окремих одиниць в цих середніх. Під час групування важливо вибрати ознаки для поділу явищ і процесів на групи. Не можна групувати за випадковими ознаками.

Балансовий прийом аналізу полягає у встановленні рівноваги між кількома однорідними та взаємопов’язаними показниками для виявлення значення одного з них за умови відомих значень інших.

Даний прийом широко використовується для аналізу забезпеченості підприємства трудовими, фінансовими ресурсами, сировиною, паливом, основними засобами, а також для аналізу їх використання. Балансовий прийом полягає у взаємному балансуванні результатів, права і ліва частини обов’язково рівні (балансуються).

Наприклад, визначаючи забезпеченість підприємства трудовими ресурсами, складають баланс, в якому, з однієї сторони, відображають потребу в трудових ресурсах, а з другої – фактичну їх наявність.

Як допоміжний засіб балансовий прийом використовується в аналізі економічної діяльності підприємства для перевірки вихідних даних, на основі яких проводиться аналіз, а також для перевірки правильності власних аналітичних розрахунків. Цей прийом використовується при перевірці правильності визначення впливу різних факторів на приріст величини результативного показника. В детермінованому аналізі алгебраїчна сума величини впливу окремих факторів повинна відповідати величині загального приросту результативного показника.

Для визначення впливу факторів в аналізі економічної діяльності підприємства широко використовується елімінування.

Елімінувати – це означає усунути, відхилити, виключити дію всіх факторів на відхилення за результатним показником, окрім одного. Це логічний прийом, з допомогою якого вивчається дія зміни даних за одним факторним показником на зміну даних за головним показником. Цей прийом означає, що всі фактори змінюються незалежно один від одного, а всі інші залишаються без зміни, потім змінюються два, тоді три і т.д., при незмінності решти. Така заміна дозволяє визначити вплив кожного фактора на величину досліджуваного показника зокрема. Елімінування застосовується у вигляді таких прийомів: ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць

Висновки. Отже, характерним для логічних прийомів є творче осмислення цілей і принципів дослідження, застосування загальнонаукового підходу до дослідження зміни і розвитку явищ та процесів через їх диференціацію і інтеграцію та абстрактний підхід. Досліджуючи вплив одного фактора, треба абстрагуватись від інших. Дроблення складних систем на елементи дає змогу пізнати внутрішню будову і зв’язки зміни та розвитку, а логічний синтез об’єднує результати дослідження, показуючи предмет у пізнавальному вигляді.

Література

1. Мних, Є.В. Економічний аналіз: Підручник / Є.В. Мних. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
2. Тарасенко, Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства / Н.В. Тарасенко. – Львів: ЛБІ, 2000.
3. Боллох, М.А. Збірник задач з курсу “Економічний аналіз”: Навч. Посібник / М.А. Боллох, М.І. Горбаток. – К.: КНЕУ, 2002.
4. Губар, Б.Н. Методика використання прийомів елімінування в аналітичних розрахунках та написання висновків до аналітичних таблиць./ Збірник наукових праць / Б.Н. Губар. – Львів, 2003.